

การเรียนรู้แบบผสมผสาน (Blended Learning) กับอนาคต

การจัดการศึกษาสำหรับสังคมในแบบฐานวิถีชีวิตใหม่

ทัศนีย์ ธารพร^{1*} อารัมภ์ เอี่ยมละออ² เบญจวรรณ รุ่งเรืองสุภรัตน์³

Blended Learning Approach and the Future of Education Management in New Normal Society

Tassanee Taraporn^{1*} Aram lam-la-or² Benjawan Rungruangsuparat³

Received 7/5/2020

Revised 14/10/2020

Accepted 21/10/2020

บทคัดย่อ

การเรียนรู้แบบผสมผสาน (Blended Learning) เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับการใช้ชีวิตของคนในสังคมยุคปัจจุบัน ซึ่งเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามามีบทบาทเสมือนปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิต เป็นรูปแบบที่เหมาะสมในการนำมาใช้ในสถานการณ์ของสังคมในขณะนี้เป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากสภาพการเปลี่ยนแปลงของความก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีและปัญหาการใช้ชีวิตในสถานการณ์การระบาดของไวรัสโควิด-19 เนื่องจากการผสมผสานของการเรียนรู้หลายรูปแบบ ซึ่งมีองค์ประกอบหลักคือ การเรียนการสอนในห้องเรียนที่มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนและผู้สอน การเรียนผ่านสื่อเทคโนโลยีระยะไกล การเรียนด้วยตนเอง และการเรียนจากประสบการณ์ โดยที่มีข้อดีของการเรียนรู้แบบผสมผสานคือ 1) การตอบสนองความถนัดของผู้เรียนที่ต่างกันทำให้เกิดการเรียนรู้ได้เท่าเทียม 2) ตอบสนองต่อสภาพสังคมที่เทคโนโลยีเป็นปัจจัยหนึ่งของการดำรงชีวิต 3) ก่อให้เกิดการพัฒนาศักยภาพได้สูงสุดทั้งผู้สอนและผู้เรียน 4) การประหยัดค่าใช้จ่ายในการจัดการศึกษา และ 5) สามารถประสานกับระบบธนาคารหน่วยกิต MOOCs และสนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยปัจจัยหลักของความสำเร็จในการเรียนรู้ คือ 1) ผู้สอนซึ่งต้องมีความสามารถหลากหลายทั้งเนื้อหาวิชาและการประยุกต์ใช้เทคโนโลยี 2) ผู้เรียนซึ่งต้องมีความพร้อมและความเข้าใจ 3) สถานศึกษาซึ่งต้องให้การสนับสนุน และ 4) ความพร้อมด้านทรัพยากรโดยเฉพาะอุปกรณ์คอมพิวเตอร์ ซอฟต์แวร์ และการเชื่อมต่อกับระบบเครือข่าย และเนื่องจากผู้เรียนมีความคุ้นเคยกับสภาพการเรียนการสอนในห้องเรียนและสถานศึกษาและการใช้เครื่องมือเทคโนโลยีในการสื่อสารในชีวิตประจำวัน ดังนั้น การผสมผสานความสามารถในการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสติปัญญาของคนกับการพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อขับเคลื่อนสังคมโลกจึงเป็นการบูรณาการที่เหมาะสมและเป็นแนวทางการจัดการศึกษาสำหรับฐานวิถีชีวิตใหม่ของมนุษย์ในสังคมปัจจุบันและอนาคต

คำสำคัญ: การเรียนรู้แบบผสมผสาน ฐานวิถีชีวิตใหม่ การจัดการการศึกษา

^{1*, 2, 3} คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

Faculty of Liberal Arts, Rajamangala University of Technology Thanyaburi

* Corresponding author e-mail: tassanee_t@rmutt.ac.th

Abstract

Blended Learning is a learning process which is in line of lives of people in modern society, where digital technology plays an important role in everyday living. It is also a suitable form for use a current situation due to changes in technology, way of life, and disturbances in human society such as COVID-19 which effect in people everyday activities. Blended Learning is a combination many forms of teaching and learning activities and the mains are 1) classroom instruction, 2) e-learning, 3) self-directed learning, 4) learning in real situations. The advantages of blended learning are 1) responding to needs of different learning styles, 2) responding to the use of technology in everyday life, 3) contributing to the maximum development of both instructors and learners, 4) decreasing in cost of educational management, and 5) coordinating with Credit Bank system, MOOCs, and Life Long Learning. The main factors of learning success are 1) instructors with subject knowledge and technological skill, 2) learners who understand and is ready to learn, 3) educational institutes to support, and 4) the availabilities of resources, especially computer equipment, software, and network system. As learners are familiar with classroom teaching and using technology in their everyday lives, the combination of these things will support the reality of learning in technological driven world. Blended Learning is a New Normal of proper guidance and education of human life for now and future.

Keywords: blended learning, new normal, educational management

บทนำ

ทำไมต้องมีการเปลี่ยนแปลงการจัดการเรียนการสอนอย่างรวดเร็ว คือคำถามที่ทุกคนรู้คำตอบกันดีอยู่แล้ว ด้วยการมองไปโดยรอบตัวเองในสังคมและสิ่งแวดล้อมที่อาศัยอยู่ในปัจจุบัน แต่คำถามที่สำคัญกว่านั้นคือ จะจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพให้ประชาชนในสังคมได้อย่างไร ในสภาพสังคมและสิ่งแวดล้อมเช่นนี้ โดยให้เกิดผลดีที่สุดแก่ผู้เรียน ก่อนอื่นคงต้องมาพิจารณากันก่อนว่า โดยที่สภาพของโลกในยุคเปลี่ยนผ่านจากยุคการเปลี่ยนข้ามหাজার จากฝั่งตะวันตกอย่างสหรัฐอเมริกา เป็นฝั่งตะวันออกอย่างสาธารณรัฐประชาชนจีน การที่โลกได้ผ่านเหตุการณ์ใหญ่ ๆ ทั้งจากภัยธรรมชาติ และภัยจากน้ำมือมนุษย์ อาทิ น้ำท่วมใหญ่ แผ่นดินไหว ภูเขาไฟระเบิด คลื่นยักษ์สึนามิ ไฟไหม้ป่า คลื่นกระแสความร้อน ตลอดจนความผันผวนของเศรษฐกิจ การล่มสลายของสถาบันการเงินใหญ่ สงครามการค้า สงครามแย่งชิงอำนาจในตะวันออกกลาง จบจนถึงการรับมือกับโรคระบาดต่าง ๆ จนมาถึงโรคระบาดโควิด-19 ซึ่งเป็นบทเรียนสำคัญที่สุดเพราะก่อให้เกิดการปฏิวัติในการดำเนินชีวิตหลายอย่างเพื่อให้สังคมมนุษย์อยู่รอดต่อไปได้ แม้จนถึงบัดนี้ก็ยังไม่มีทางแก้ไขที่ชัดเจนได้ แม้ว่ามนุษย์จะระดมสรรพกำลังทุกอย่างที่มีเพื่อการแก้ไขปัญหาการระบาดของโรคในครั้งนี้

อย่างไรก็ตาม การพัฒนาสติปัญญาและองค์ความรู้ของมนุษย์ก็หยุดยั้งอยู่ไม่ได้ การศึกษาในยุคที่เทคโนโลยีคือปัจจัยสำคัญในชีวิต จึงต้องมีการนำเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์และปัญญาประดิษฐ์ทั้งหลายมาปรับใช้เพื่อการจัดการศึกษากันอย่างกว้างขวาง และเพื่อการแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น แม้ว่าข้อมูลความรู้ เนื้อหาสาระต่าง ๆ มีจำนวนมหาศาลและมีการเก็บรวบรวมไว้เป็นหลักฐานและมีการเผยแพร่ค้นหาได้อย่างรวดเร็วบนโลกออนไลน์ เป็นข้อมูลที่จริงบ้างเท็จบ้าง

มีประโยชน์บ้างไร้ประโยชน์บ้าง แต่มนุษย์ทุกคนในสังคมก็มีการใช้ การเผยแพร่ การรับข้อมูลข่าวสารดังกล่าวอยู่ตลอดเวลา จนเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวันของคนในยุคปัจจุบันซึ่งเป็นยุคดิจิทัล

ดังนั้น การจัดการศึกษาในยุคปัจจุบันก็ต้องให้มีความสอดคล้องกับการใช้ชีวิตของคนในสังคมในยุคปัจจุบันเพื่อให้เกิดประโยชน์เกิดการเรียนรู้สูงสุดสำหรับการดำเนินชีวิต รูปแบบการเรียนการสอนแบบเผชิญหน้า (Face to Face) ในห้องเรียนเพียงอย่างเดียวอาจจะไม่ปลอดภัยในสถานการณ์ของโรคระบาดนี้และอาจไม่เพียงพอที่จะทำให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้หรือเข้าใจบทเรียนและนำไปสู่การใช้งานได้แต่ก็จำเป็นต้องมีการเรียนการสอนแบบเผชิญหน้าไว้เพราะมนุษย์เป็นสัตว์สังคม ผู้เรียนแบบปฏิสัมพันธ์ (Interpersonal Learning Style) จะเรียนรู้ได้ดีเมื่อมีการเรียนการสอนในห้องเรียนกับครูผู้สอนและเพื่อนร่วมชั้น ผู้เรียนแบบที่เรียนผ่านภาพและเสียง (Audio-Visual Learning Style) ก็สามารถการเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่น คอมพิวเตอร์ ไอแพด แท็บเล็ต สมาร์ทโฟน โทรศัพท์เคลื่อนที่ นาฬิกาอัจฉริยะ เป็นต้น ผู้เรียนแบบปฏิบัติการ (Kinesthetic Learning Style) จะเรียนรู้ได้ดีผ่านรูปแบบการเรียนที่ส่งเสริมการฝึกปฏิบัติ การสร้างสรรค์ผลงาน การนำเสนอผลการเรียนรู้ อาจเป็นหนทางในการพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ของผู้เรียนยุคใหม่นี้ได้ นอกจากนั้นการส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านสื่อต่าง ๆ ย่อมก่อให้เกิดความสะดวกสำหรับทั้งผู้เรียนและผู้สอนในสถานการณ์ที่ต้องอยู่ในสถานที่ต่างกัน เวลาต่างกัน ทำให้เกิดความสะดวก คล่องตัวและให้อิสระกับผู้เรียนในการเรียน การศึกษาค้นคว้าและการพัฒนาตนเองมากขึ้น

คำถาม สังคมควรจัดการศึกษาแบบใดให้สอดคล้องกับการพัฒนาสติปัญญาผู้เรียนและทักษะที่ใช้ในการดำเนินชีวิตเพื่อความอยู่รอดในอนาคต?

คำตอบ รูปแบบการเรียนรู้แบบผสมผสาน (Blended Learning) จะเป็นรูปแบบการเรียนรู้ในยุคปัจจุบันและอนาคตที่ควรได้จัดให้กับผู้เรียนอย่างสอดคล้องกับความต้องการ สภาพสังคมและการดำเนินชีวิตของคนในสังคมเพื่อความอยู่รอดของสังคมมนุษย์อย่างแท้จริง

คำถาม การจัดการเรียนการสอนออนไลน์จะสะดวกและสอดคล้องกับสภาพสังคมในปัจจุบันมากกว่าหรือไม่?

คำตอบ การจัดการเรียนการสอนออนไลน์ตอบสนองให้ผู้เรียนได้บางประเภทเท่านั้น และมีผู้เรียนจำนวนน้อยที่สามารถเรียนสำเร็จได้โดยการเรียนออนไลน์ e-Learning หรือการเรียนแบบทางไกลเพียงอย่างเดียว คุณภาพของผู้สำเร็จการศึกษาก็ยังเป็นข้อสงสัยอยู่ว่าสามารถเทียบเท่ากับการเรียนในระบบปกติหรือไม่

การเรียนรู้แบบผสมผสาน (Blended Learning) คืออะไร?

รูปแบบการเรียนรู้แบบผสมผสาน (Blended Learning) นั้นเกิดขึ้นในการอภิปรายของหมื่นนักการศึกษาหลายครั้ง แต่มีการปรากฏขึ้นชัดเจนครั้งแรกในปี ค.ศ. 1960 ต่อหลายสิบปีต่อมาจนถึงปลายปี ค.ศ. 1990 ได้มีการขยายความระบอบการเรียนรู้แบบผสมผสานว่าเป็นการจัดการเรียนการสอนที่ใช้เทคโนโลยีที่หลากหลายและวิธีการสอนในการผสมผสานหลายวิธีเข้าด้วยกัน ในปี ค.ศ. 2006 ได้มีการตีพิมพ์คู่มือการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสาน (Blended Learning) โดย Bonk และ Graham โดยเน้นการผสมผสานการเรียนรู้แบบตัวต่อตัวกับการเรียนการสอนผ่านคอมพิวเตอร์" นักวิจัย Norm Friesen กำหนดรูปแบบการเรียนรู้แบบผสมผสานไว้ว่า การกำหนดความเป็นไปได้ในการจัดการเรียนการสอน โดยการรวมอินเทอร์เน็ตและสื่อดิจิทัลเข้ากับรูปแบบห้องเรียนที่จัดไว้ (Wikipedia, 2007)

นักการศึกษาด้านวิธีสอน ได้ให้ความหมายของการเรียนรู้แบบผสมผสาน ว่าเป็นระบบการเรียนการสอนที่ผสมผสานระหว่างการเรียนแบบเผชิญหน้ากัน กับการเรียนการสอนผ่านระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์ และมีนิยามเกี่ยวกับการเรียนรู้แบบผสมผสานว่าเป็นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้รับมวลประสบการณ์ทางการเรียนรู้อย่างเป็นอิสระผ่านระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์

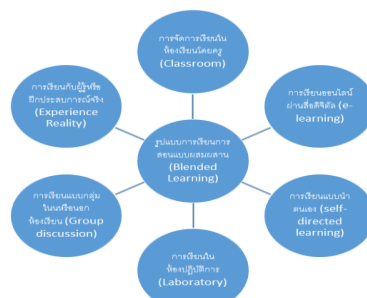
โดยนักเรียนสามารถควบคุมตัวแปรทางการเรียนรู้ด้วยตนเองทั้งในด้านเวลา สถานที่ แนวทางการเรียนรู้ และอัตราการเรียนรู้ของตนเอง บางท่านสรุปว่า การเรียนแบบผสมผสานหรือ Blended Learning หมายถึง โปรแกรมทางการเรียนรู้ที่ใช้วิธีการผสมผสานระหว่างการเรียนรู้จากสื่ออิเล็กทรอนิกส์หรือสื่อ E-learning กับการเรียนในชั้นเรียน (Graham, 2005, Horn and Staker, 2011, Bernath, 2012)

รูปแบบการเรียนรู้แบบผสมผสานเป็นอย่างไร?

รูปแบบการเรียนรู้แบบผสมผสานที่ถูกเสนอโดยนักวิจัยและนักคิดด้านการศึกษา มีหลากหลายรูปแบบ และมีลักษณะการจัดการเรียนการสอนที่แตกต่างกัน ซึ่งอาจมีลักษณะใด ๆ ผสมผสานกันจากลักษณะการจัดการเรียนการสอนดังต่อไปนี้

1. การเรียนการสอนในห้องเรียนแบบเผชิญหน้า (face-to-face) หรือ รูปแบบการสอนแบบดั้งเดิมซึ่งเน้นการบรรยาย การอธิบาย การยกตัวอย่าง การนำเสนอกิจกรรม และอื่น ๆ โดยครูเป็นศูนย์กลาง
2. การเรียนการสอนในห้องเรียนแต่มีการเสริมด้วยสื่อเทคโนโลยีดิจิทัล
3. การเรียนการสอนแบบฐานความรู้ที่นักเรียนหมุนเวียนทำกิจกรรม ตามฐานความรู้ที่มีลักษณะต่าง ๆ กันซึ่งครูจัดไว้ให้
4. การเรียนการสอนในห้องเรียนแต่นักเรียนศึกษาจากโปรแกรมการเรียนออนไลน์หรือออฟไลน์ตามที่ครูกำหนดและครูคอยให้ความช่วยเหลือ
5. การเรียนการสอนด้วยโปรแกรมการเรียนออนไลน์โดยนักเรียนไม่ต้องเข้าชั้นเรียน
6. การเรียนการสอนในห้องทดลอง โดยนักเรียนปฏิบัติการด้วยตนเองเป็นหลัก อาจมีหรือไม่มีครูคอยแนะนำช่วยเหลือ
7. การเรียนด้วยตนเองโดยนักเรียนเป็นผู้กำหนดวิธีเรียนเอง
8. การเรียนเป็นคู่หรือกลุ่มกิจกรรมโดยจะจัดกลุ่มในชั้นเรียนหรือ กลุ่มออนไลน์
9. การเรียนการสอนที่ครูสอนผ่านระบบการสื่อสารออนไลน์ในเวลาจริง
10. การเรียนในสถานที่จริงกับผู้รู้หรือผู้เชี่ยวชาญโดยมีครูหรือไม่มีครูก็ได้
11. การเรียนจากประสบการณ์ในสถานที่จริง
12. การเรียนจากการเข้าร่วมประชุม สัมมนา หรือเหตุการณ์ที่จัดขึ้น และสามารถเสริมความรู้และประสบการณ์ในเรื่องที่เรียนได้

โดยที่กลยุทธ์ในการจัดการสื่อสารด้วยสื่อเทคโนโลยีระหว่างครูกับนักเรียนนั้น อาจสามารถจัดได้หลากหลายตามความสะดวกและความเหมาะสม เช่น การใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ แอปพลิเคชันที่สนับสนุนการเรียนรู้ โซเชียลมีเดีย (Social Media) การเรียนผ่านโปรแกรม e-learning ต่าง ๆ การประชุม สัมมนาผ่าน ห้องสนทนา Facebook, line, Google software, Microsoft หรือ ระบบ LMS อื่น ๆ ด้วยเครื่องมือที่นักเรียนสามารถใช้ได้ เช่น คอมพิวเตอร์ตั้งโต๊ะ หรือ คอมพิวเตอร์พกพา แท็บเล็ต โทรศัพท์เคลื่อนที่ เป็นต้น

ภาพที่ 1 กิจกรรมหลักในการเรียนรู้แบบผสมผสาน (Blended Learning)

การออกแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสานตามแนวทางการจัดกิจกรรมข้างต้นอาจใช้วิธีการยึดเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์รายวิชาเป็นหลัก โดยการวิเคราะห์เป้าหมายรายวิชา ว่า เนื้อหาความรู้ใด ทักษะใด ประสบการณ์ใดที่ต้องการจัดให้กับนักเรียน แล้วมาออกแบบหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับเป้าหมายนั้น ๆ โดยที่ครูอาจใช้วิธีสอนเนื้อหาเดียวกัน แต่ใช้กิจกรรมแตกต่างกันในการสอน และการประเมินผลผู้เรียน หรือสอนเนื้อหาต่างกัน โดยใช้กิจกรรมต่าง ๆ ที่เหมาะสมกับเนื้อหา นั้น ๆ ในการสอนทักษะประสบการณ์ก็เช่นเดียวกัน ครูอาจเลือกสอนทักษะเดียวด้วยการจัดหลาย ๆ กิจกรรมผสมผสานกัน หรืออาจสอนทักษะต่าง ๆ ด้วยกิจกรรมที่เหมาะสมกับแต่ละทักษะก็ได้ ซึ่งไม่ได้มีข้อกำหนดในการเลือกการจัดการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมหรือการประเมินผลผู้เรียนในรูปแบบการเรียนรู้แบบผสมผสาน ขึ้นอยู่กับวิถีนวัตกรรมของผู้สอน แต่ก็ควรมีการออกแบบหลักสูตรและการสอน ตลอดจนการจัดทำแผนการสอนที่สอดคล้องกันทั้งจุดมุ่งหมายรายวิชา เนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอนและการประเมินผล โดยที่หลักการออกแบบหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนแบบผสมผสานนี้อาจใช้ขั้นตอนในการออกแบบตามรูปแบบการออกแบบระบบการเรียนการสอน ADDIE Model (McGriff, 2000) ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นการวิเคราะห์และการวางแผน

- 1.1 การวิเคราะห์ความต้องการขององค์กรหรือระบบที่จัดการศึกษาและรูปแบบการเรียนรู้
- 1.2 การวิเคราะห์ทรัพยากรที่ใช้สนับสนุนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
- 1.3 การวิเคราะห์ผู้เรียน ความต้องการและความถนัด การวางแผนการทดสอบและการประเมินผล
- 1.4 การวิเคราะห์แผนงานและกระบวนการทำงานของการจัดการเรียนการสอน
- 1.5 การวิเคราะห์ความต้องการของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

2. ขั้นการออกแบบประกอบด้วย

- 2.1 การกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้และกิจกรรมการเรียนการสอนซึ่งต้องตอบสนองความแตกต่างระหว่างบุคคล
- 2.2 การกำหนดประเภทความรู้ เนื้อหาและทักษะที่ต้องการให้เกิดการพัฒนาในผู้เรียน
- 2.3 การกำหนดบริบทในการจัดการเรียนการสอน
- 2.4 การออกแบบกิจกรรมในการเรียนการสอน การฝึกปฏิบัติและการฝึกประสบการณ์ที่ส่งเสริมให้เกิดความรู้และทักษะตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้
- 2.5 การออกแบบหรือเลือกกระบวนการเรียนการสอนสำหรับผู้เรียน เช่น การเรียนด้วยตนเอง การเรียนรู้แบบร่วมมือ การเรียนเป็นกลุ่มอภิปราย เป็นต้น

3. ขั้นการพัฒนาบทเรียนและการจัดการเรียนการสอน

- 3.1 บทเรียนที่เน้นการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียน หรือในโรงเรียน การสอนโดยครูโดยที่ครูจะใช้หรือไม่ใช้สื่อเทคโนโลยีออนไลน์ก็ได้ การเรียนแบบกลุ่มหรือจับคู่ การเรียนในห้องปฏิบัติการโดยมีหรือไม่มีครูควบคุม เป็นต้น
- 3.2 บทเรียนและการจัดการเรียนรู้ผ่านสื่อเทคโนโลยีที่ครูจัดให้แบบประสานเวลา (Synchronous) หรือไม่ประสานเวลา (Asynchronous) ก็ได้ โดยที่นักเรียนไม่ต้องอยู่ในห้องเรียน
- 3.3 บทเรียนที่เน้นการเรียนรู้ด้วยตนเองของผู้เรียน โดยที่ผู้เรียนสามารถเลือกแหล่งความรู้ ข้อมูล ประสบการณ์ ผู้ให้ความรู้ ได้ด้วยตนเอง โดยครูอาจกำหนดขอบเขตการเรียนรู้ไว้ให้

3.4 บทเรียนที่เน้นการฝึกประสบการณ์ในสถานที่จริง การเข้าร่วมเหตุการณ์ที่จัดขึ้น หรือการหาความรู้จากผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทาง เพื่อเพิ่มพูนความรู้และทักษะที่เหมาะสมและเติมเต็มจุดประสงค์ของบทเรียนหรือรายวิชาที่กำหนดไว้ล่วงหน้า

4. ขั้นตอนการออกแบบหลักสูตรรายวิชาที่เน้นกระบวนการเรียนรู้แบบผสมผสานไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน ซึ่งในขั้นตอนนี้ผู้สอนต้องมีการวางแผนล่วงหน้า โดยการจัดทำแผนการเรียนการสอนที่มีการระบุชัดเจนว่าใช้รูปแบบการเรียนรู้แบบผสมผสาน โดยรายละเอียดต่าง ๆ ต้องอยู่ในแผนรายละเอียดบทเรียน (Unit Specification) ว่าบทเรียนใดสอนเรื่องใด มีวิธีการสอนอย่างไร ใช้เทคโนโลยีหรือสื่อใดประกอบการสอน และจัดทรัพยากรประกอบในการเรียนการสอนไว้อย่างพร้อมเพรียง บางสถานศึกษาอาจต้องมีการทำความเข้าใจกับหน่วยงาน ต้องแนะนำนักเรียนล่วงหน้าเพื่อให้เกิดความเข้าใจในการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนการสอนได้อย่างสะดวกและถูกต้องตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้

5. ขั้นตอนการประเมินผล โดยการวัดและการประเมินผลตามรูปแบบการเรียนรู้แบบผสมผสาน ทั้งนี้เนื่องจากการออกแบบการสอนใช้รูปแบบที่หลากหลายมาผสมกัน ดังนั้นจึงควรมีการประเมินผลด้วยรูปแบบที่หลากหลายเช่นกัน แต่หากต้องการสร้างมาตรฐานในการประเมินผลก็อาจกำหนดการใช้แบบทดสอบมาตรฐานได้

ปัจจัยแห่งความสำเร็จของการนำรูปแบบการเรียนรู้แบบผสมผสานมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนประกอบด้วย ปัจจัยสำคัญ 4 ปัจจัย ดังนี้

1. ปัจจัยด้านผู้สอน หมายถึง การออกแบบหลักสูตรและการสอนซึ่งผู้สอนต้องมีความรู้และมีทักษะการจัดการเรียนการสอนได้อย่างหลากหลาย สามารถใช้ความรู้ทั้งในเนื้อหาวิชาที่สอนความรู้ด้านการใช้สื่อเทคโนโลยีในการสอน และการประเมินผลผู้เรียนที่สอดคล้องกันเป็นระบบ

2. ปัจจัยด้านผู้เรียนที่ได้รับการแนะนำในการเรียนและมีความต้องการที่จะเรียนในรูปแบบการสอนแบบผสมผสานที่แตกต่างกัน

3. ปัจจัยด้านเนื้อหาวิชา การจัดการเรียนการสอนตามรูปแบบผสมผสานนั้น สิ่งสำคัญคือ ต้องจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับความรู้และทักษะที่ต้องการพัฒนาผู้เรียน ดังนั้นการวิเคราะห์เนื้อหาและทักษะให้ชัดเจน และกระจายจึงจะสามารถใช้รูปแบบกิจกรรมการเรียนที่เหมาะสมกับเนื้อหานั้น ๆ ได้

4. ปัจจัยสนับสนุนขององค์กรและโครงสร้างพื้นฐานของทรัพยากรที่จะมาสนับสนุนในการจัดการเรียนการสอนตามรูปแบบผสมผสานการเรียนรู้ ซึ่งเป็นส่วนสำคัญอย่างมาก เพราะหากสถานศึกษามีความพร้อมในการให้การสนับสนุน ทั้งเครื่องมือ ระบบอินเทอร์เน็ต การเชื่อมต่อเครือข่ายคอมพิวเตอร์ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา เครื่องมือในการสนับสนุนการสร้างสื่อการสอนออนไลน์ มัลติมีเดีย ระบบการรักษาความปลอดภัย ข้อมูลลับ ความเป็นส่วนตัวของห้องเรียน การสนับสนุนข้อมูล (Database) ที่จำเป็นสำหรับการจัดการเรียนการสอน การนำเสนอบทเรียน การติดต่อสื่อสารยานพาหนะสำหรับการเดินทางไปศึกษาสถานศึกษา งบประมาณในการจัดกิจกรรม ตลอดจนการกระตุ้นให้บุคลากรการสอนได้พัฒนาบทเรียนตามรูปแบบการสอนผสมผสาน ก็เป็นปัจจัยที่ทำให้ประสบความสำเร็จที่ดีได้

ข้อดีของการเรียนการสอนแบบผสมผสาน (Blended Learning) ที่เห็นได้ชัดและควรนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนในยุคปัจจุบันให้ทันกับความต้องการการเปลี่ยนแปลงด้านการศึกษา ได้แก่

1. การตอบสนองความต้องการของผู้เรียนที่มีลักษณะการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน (Learning Style) เนื่องจากการจัดรูปแบบการเรียนการสอนที่หลากหลายทำให้ผู้เรียนแต่ละแบบได้เรียนรู้ตามความถนัดของตนเองและมีความเท่าเทียมกัน
2. สามารถดึงดูดและกระตุ้นความสนใจของผู้เรียนได้ดีเนื่องจากผู้เรียนมีความเคยชินกับการเรียนในห้องเรียน และ การใช้เทคโนโลยีในชีวิตประจำวัน การผสมผสานระหว่างสองสิ่งนี้ทำให้ผู้เรียนเกิดความสะดวกสบายและคุ้นเคยมากขึ้น
3. รูปแบบการเรียนรู้แบบผสมผสานเปิดโอกาสการเรียนรู้ด้วยตนเอง ตามเวลา และสถานที่ที่ตนสะดวก และยังเลือกสิ่งที่ตนเองสนใจได้ด้วย เป็นแนวทางที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพสูงสุดในการจัดการเรียนการสอน ทั้งนี้รูปแบบการเรียนรู้แบบผสมผสานสนับสนุนการพัฒนาผู้เรียนรายบุคคลให้มีศักยภาพในการพัฒนาตนเองได้ตามความต้องการและความถนัด
4. ลดค่าใช้จ่ายและงบประมาณในการจัดการศึกษา การเตรียมสื่อสิ่งพิมพ์ การเตรียมสถานที่ และวัสดุอุปกรณ์ประกอบการเรียนการสอน รวมทั้งการใช้ผู้สอนที่เชี่ยวชาญเฉพาะที่น้อยลง
5. เป็นการพัฒนาศักยภาพการเรียนให้มีความสามารถหลากหลาย สามารถดำเนินงานวิจัย การบริการวิชาการ และงานสร้างสรรค์ได้มากขึ้น เมื่อจัดรูปแบบรายวิชาของตนเองเป็นแบบผสมผสานแล้ว ก็สามารถกำหนดเวลาในการทำงานได้สะดวกขึ้น
6. การเชื่อมต่อและการประสานหลักสูตรเป็นไปได้อย่างง่ายดาย เนื่องจากระบบข้อมูลการจัดการเรียนการสอนที่อยู่ในรูปแบบดิจิทัลเป็นส่วนใหญ่ ทำให้การสะสมข้อมูลแบบธนาคารเครดิต (Credit Bank) หรือการเรียนระบบการศึกษาแบบเปิดออนไลน์ (MOOCs) สามารถกระทำได้โดยสะดวก โดยอาจจัดให้เป็นกิจกรรมหรือส่วนหนึ่งของการเรียนการสอน
7. รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสาน ตอบสนองต่อฐานวิถีชีวิตใหม่ (New Normal) ในสภาพการเปลี่ยนแปลงของสังคมและสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นตลอดเวลา การผสมผสานหลากหลายรูปแบบในการเรียนการสอน ทำให้ผู้เรียนและผู้สอนมีความคุ้นชินกับการประยุกต์และการสร้างสรรค์การเรียนรู้ให้เข้ากับสถานการณ์รอบตัว มีความคล่องแคล่วในการจัดการปัญหาและสามารถเปลี่ยนแปลงให้เข้ากับสภาพแวดล้อมรอบตัวได้เป็นอย่างดี ทั้งยังปลูกฝังความคิด พัฒนาทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเองตลอดชีวิต (Life Long Learning) ในตัวผู้เรียนอย่างเป็นระบบ

บทสรุป

จะเห็นได้ว่าการเรียนรู้แบบผสมผสานเป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนได้เป็นอย่างดี และเป็นรูปแบบที่สมควรนำมาใช้ในสถานการณ์ของสังคมในขณะนี้เป็นอย่างยิ่ง การผสมผสานความสามารถในการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสติปัญญาของคนกับการพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อขับเคลื่อนสังคมโลก เป็นการบูรณาการที่เหมาะสมและเป็นแนวทางการจัดการศึกษาสำหรับปัจจุบันและอนาคต อย่างไรก็ตามการจัดการศึกษาในรูปแบบนี้ ควรมีการทำการศึกษาวิจัยอย่างรอบคอบ กว้างขวางถึงรูปแบบกิจกรรมที่ทำให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จสูงสุด การใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอนตามรูปแบบผสมผสานนี้อาจมีการขัดข้อง ไม่สะดวก หรือล่าช้าบ้าง ซึ่งต้องมีการป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้นโดยการเตรียมความพร้อมและการทำความเข้าใจกับผู้เรียนก่อน และควรมีระบบสนับสนุนที่สามารถทดแทนได้ในกรณีที่ระบบอาจเสียหายหรือใช้การไม่ได้ การนำรูปแบบหลักสูตรการเรียนรู้แบบผสมผสาน ซึ่งเป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในสังคมยุคปัจจุบัน ซึ่งเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามามีบทบาทในการดำรงชีวิตของคนในสังคมจึงนับว่าเป็นนวัตกรรมในการจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพสูง

รายการอ้างอิง

- Bernath, R. (2012). *Effectives Approaches to Blended Learning for Independent Schools*. Retrieved from <http://www.testden.com/partner/blended%20learn.html>
- Graham, C. R. (2005). Blended learning system: definition, current trends, and future directions In C. J. Bonk and C. R. Graham (Eds.), *Handbook of blended learning: Global perspective*. San Francisco, CA: Pfeiffer.
- Horn, B.M. & Staker, H. (2011). *The Rise of K-12 Blended Learning*. Unpublished Paper, Innosight Institute.
- McGriff, Steven J. (2000). *Instructional System Design (ISD): Using the ADDIE Model*. Instructional Systems, College of Education, Penn State University.
- Wikipedia. (2007). *Blended learning*. Retrieved on May 3, 2020, from https://en.wikipedia.org/wiki/Blended_learning